

УДК 378.091.18.011.3-051].011.33(072)

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-6\(225\)-11-15](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-6(225)-11-15)

СОЛОМАХА СВИТЛАНА ОЛЕКСАНДРІВНА,

кандидатка педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, м. Київ, Україна

Svitlana Solomacha,

Phd in Pedagogy, Senior Researcher of the Department of Content and Technologies of Pedagogical Education, Ivan Zyazyun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

E-mail: solomaha_sv@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8737-9740>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ У ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА КОМПЕТЕНТІСНИХ ЗАСАДАХ

А Систематизовано підходи до змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів педагогічного фаху в умовах магістратури, серед яких чільне місце належить компетентнісному підходу, який відіграє важливу роль у формуванні професіоналізму майбутніх викладачів. Виявлено, що концептуальні основи оновлення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів характеризують основні конструкти теоретико-методологічних засад у педагогічних закладах вищої освіти. Визначено тенденції розвитку психолого-педагогічної підготовки, її сутність і складники. Серед концептуальних ідей оновлення змісту психолого-педагогічного складника підготовки магістрів було визначено наступні: компетентнісний підхід; орієнтація на інтегрованість і міждисциплінарність; практико-орієнтованість змісту психолого-педагогічної підготовки магістрів; орієнтація магістерської підготовки на цифровізацію освітнього простору; використання інноваційних педагогічних технологій; персоналізація та індивідуалізація освітнього процесу; посилення психологічного складника, розвиток soft skills у майбутніх викладачів тощо.

Ключові слова: концепція оновлення змісту освіти; освітній процес; психолого-педагогічна підготовка магістрів; майбутні викладачі; педагогічні заклади вищої освіти; компетентнісний підхід

CONCEPTUAL FOUNDATIONS FOR UPDATING THE CONTENT OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS IN PEDAGOGICAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS BASED ON A COMPETENCE-BASED APPROACH

С The article systematizes approaches to the content of psychological and pedagogical training of future teachers in master's programmes, with a particular focus on the competence-based approach, which plays a key role in the development of the professionalism of future educators. It has been established that the conceptual framework for updating the content of psychological and pedagogical training outlines the main constructs and the theoretical and methodological foundations of the pedagogical system aimed at forming professional competencies among future teachers at higher pedagogical education institutions. The trends, essence, and components of psychological and pedagogical training have been defined. Among the conceptual ideas for updating the psychological and pedagogical component of master's training, the following have been identified: a competence-based approach; an emphasis on integration and interdisciplinarity; a practice-oriented content of master's psychological and pedagogical training; a focus on the digitalisation of the educational environment and the use of innovative teaching technologies; personalisation and individualisation of the learning process; and the development of soft skills among future educators.

Keywords: concept of content updating; psychological and pedagogical training of master's students; future teachers; higher pedagogical education institutions; competence-based approach

Актуальність проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями. Нині стратегією розвитку українського суспільства є підвищення вимог до системи освіти в цілому, вищої освіти, зокрема для педагогічних закладів вищої освіти. Професійна підготовка

педагогічних кадрів вищої кваліфікації вимагає формування у студентів – майбутніх учителів і викладачів високої професійної компетентності, активної громадянської позиції, ціннісного ставлення до духовної культури українського народу, оборонної свідомості та громадської стійкості,

готовності до інноваційної роботи на засадах діалогічного спілкування та партнерських відносин, здатності до постійного професійного розвитку та державотворчості.

Особливо актуальною проблема змісту освіти стала завдяки невинній модернізації освітньої галузі, що відобразилося у припущенні про те, що головним питанням у педагогічних концепціях змісту освіти є мета, яка визначає її зміст. Тому зміст освіти ґрунтується на завданнях соціально-економічного розвитку держави й корелюється з освітніми потребами особистості й суспільства в цілому.

У сучасних умовах трансформації суспільства відбуваються зміни в економічній, соціальній, культурологічній, соціально-психологічній сферах. При цьому змінюються характер виробничих сил і масштаби виробництва, ускладнюються структури суспільства, відбувається суттєвий прогрес у науці, техніці і технологіях, докорінно міняються цінності, мотиви, ідеали як суспільства, так і окремої особистості. Зміни позначились на освітній парадигмі, яка перейшла до суб'єкт-суб'єктної концепції освіти, що неминуче породила гуманістично-ціннісний (особистісний) і компетентнісний підходи. Обидва підходи орієнтують освітній вектор на особистість, що забезпечує максимальну самореалізацію тих, хто навчається.

Оскільки зміст освіти суттєво впливає на якість освітнього процесу нині існують об'єктивні потреби оновлення змісту освіти, зокрема в контексті психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів у педагогічних закладах вищої освіти в умовах магістратури.

Оновлення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів у педагогічних закладах вищої освіти є важливим завданням у формуванні компетентних та інноваційних фахівців, здатних ефективно працювати в реаліях сучасної освіти. Одним із шляхів оновлення змісту освіти й узгодження його із сучасними потребами, інтеграцією до європейського та світового освітніх просторів є орієнтація навчальних програм на набуття ключових компетентностей та на створення ефективних механізмів їхнього запровадження.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Підготовка викладача вищої школи до професійної діяльності є складним, багаторівневим феноменом педагогічної науки, який є об'єктом багатьох наукових досліджень, зокрема філософських (В. Андрущенко, В. Кремень, П. Саух); компаративістських (Н. Авшенюк, К. Годлевська, К. Котун, О. Огієнко, Л. Пуховська); педагогічних, зокрема у галузі неперервної освіти, освіти дорослих та підготовки викладачів вищої школи (О. Аніщенко, В. Бурназова, В. Вітвицька, М. Вовк, Р. Горбатюк, Н. Дем'яненко, О. Дубасенюк, О. Кривильова, В. Лозова, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, С. Сисоєва, Л. Хомиць); специфіку психолого-педагогічного складника підготовки майбутніх педагогів розглядали І. Бех, В. Бобринська, А. Булда, Ю. Гвоздецька, С. Гура, О. Коваленко, О. Мельніченко, І. Каньковський, Л. Козак, Е. Помиткін, О. Субіна, С. Ткачук, С. Яшук та ін.; особливості компетентнісного підходу у професійній підготовці фахівців (Т. Десятов, О. Пометун, О. Овчарук, О. Савченко Л. Хоружа); модернізація підготовки

майбутніх викладачів вищої школи в умовах магістратури (Н. Батечко, Л. Беземчук, В. Бондар, С. Вітвицька, Н. Мачинська, Н. Мирончук, О. Момот, М. Корнієнко, Л. Кайдалова, В. Кравченко, Н. Щокіна та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас на дослідницьку увагу заслуговує проблема суперечностей між існуванням потреби в оновленні змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів і недостатнім рівнем розробленості структурних елементів концепції (стратегій, методологічних підходів, принципів, концептуальних ідей і цільових орієнтирів) оновлення її змісту у педагогічних закладах вищої освіти на компетентнісних засадах.

Мета статті: визначити основні конструкти концепції оновлення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів у педагогічних закладах вищої освіти на компетентнісних засадах, розкрити ціннісно-змістовий потенціал розробленої концепції.

Реалізація мети забезпечується застосуванням **методів дослідження:** Загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, абстрагування), ознайомлення, аналіз і синтез філософської, методологічної, психолого-педагогічної, методичної літератури, навчальних програм і планів для з'ясування стану розробленості проблеми та накреслення основних напрямів її вирішення; метод концептуалізації для формулювання основних положень наукового пошуку та обґрунтування концептуальних засад оновлення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів у педагогічних закладах вищої освіти на компетентнісних засадах.

Викладення основного матеріалу. Основною тенденцією сучасної педагогічної освіти є її налаштованість на постійне оновлення та еволюційні перетворення освітніх ресурсів у контексті прогресивних і незворотних змін, пов'язаних із глобальними викликами в усіх сферах суспільного життя. Усе відчутнішою стає потреба в подоланні таких побічних наслідків вузькоспеціалізованої освіти, як-от: фрагментарність світосприйняття, незадовільний стан міжпрофесійних комунікацій, недостатній розвиток інтеграційних процесів у суміжних галузях науки. Це обумовлює необхідність переосмислення змісту освіти на користь зростання частини міжпредметної й міжгалузевої інтеграції знань, яка є можливою лише на основі переходу від знання фактів до розвитку компетентностей.

У підготовці майбутніх викладачів педагогічних закладів вищої освіти сьогодні намічається тенденція, що свідчить про те, що більшість викладачів, які мають високу компетентність у фаховій галузі, мають труднощі методичного та психолого-педагогічного характеру, пояснюючи цей феномен застарілим змістом дисциплін психолого-педагогічного циклу, що викладаються зокрема у магістратурі. Тому виникає потреба у формуванні стратегії оновленого змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів в умовах магістратури на компетентнісній основі, що забезпечить відповідність процесу навчання сучасним вимогам до його сутності, структури і функцій і гарантуватиме високий рівень

освітніх стандартів. Основою цих змін є зміна концепції та підходів до професійної підготовки викладачів закладів вищої освіти, зокрема в умовах магістратури.

Вибір стратегії оновлення змісту психолого-педагогічного складника підготовки майбутніх викладачів у педагогічних закладах вищої освіти визначив концептуальні засади підготовки фахівців в умовах магістратури, що регламентується низкою офіційних документів, зокрема: законів України «Про освіту» (2025) [4]; «Про вищу освіту» (2014) [5]; «Про повну загальну середню освіту» (2020) [6]; Концепції розвитку педагогічної освіти в Україні (2018) [7].

Провідними тенденціями цього процесу на сучасному етапі є: розроблення освітніх програм підготовки магістрів, основою яких є: Державний стандарт базової середньої освіти (2020) [2]; Державний стандарт профільної середньої школи (2024) [3]; Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» (2021) [10]; Стандарт вищої освіти. Другий (магістерський) рівень, галузь знань – спеціальність – А1 освітні науки [11], а також тісний зв'язок між освітньо-професійною програмою та програмами навчальних дисциплін; диференціація та оновлення змісту навчання на різних рівнях вищої освіти, зокрема на магістерському рівні; варіативність змісту вищої педагогічної освіти з урахуванням національного та європейського контенту навчання; особистісна орієнтація професійної підготовки; збільшення та оновлення психолого-педагогічного складника підготовки магістрів та її компетентісна спрямованість тощо.

Вихідні положення концепції оновлення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів у педагогічних закладах вищої освіти ґрунтуються на реалізації взаємопов'язаних концептів, які забезпечують розкриття провідної ідеї на методологічному, теоретичному та методичному рівнях.

Основою концепції є *зміст освіти*. Зміст освіти відображає соціокультурний стан суспільства, пріоритети й вектори його розвитку, та є детермінованою низкою зовнішніх і внутрішніх чинників. До них відносяться освітній ідеал, мета освіти, що конкретизуються через завдання та сукупність змістових компонентів: когнітивного (знання), практичного (вміння і навички), творчого (досвід), комунікативного (відносини), аксіологічного (ціннісне ставлення) [9, с. 24]. Поняття змісту освіти структурно вміщує комплекс певних компетентностей, які набуваються із застосуванням відповідних освітніх технологій, методів, прийомів, форм і засобів навчання.

За визначенням М. Вовк «зміст психолого-педагогічної підготовки педагога – спектр необхідних фахових знань із проблем теорії і практики десимінації й генерування інноваційного педагогічного і психологічного досвіду у викладацьку діяльність, що спрямовано на формування і розвиток професійних компетентностей педагога (мовно-комунікативної, предметної, методичної, інформаційно-цифрової, психологічної, емоційно-етичної, педагогічного партнерства тощо), які уможливають професійне зростання, досягнення успіху у педагогічній професії, вплив на інтелектуальний, емоційний, світоглядний розвиток учнів (студентів)» [1, с. 49].

Методологічний концепт включає фундаментальні філософські, психолого-педагогічні, культурологічні ідеї, що базуються на загальнонаукових і конкретно-наукових підходах до проблеми: компетентісному, гуманістично-ціннісному (особистісному), акмеологічному, студентоцентрованому. З урахуванням принципів демократизації, гуманізації, культуровідповідності, людиноцентризму, інноваційності, прогностичності та інших принципів організації педагогічної освіти.

Ця концепція ґрунтується на розумінні, що традиційні підходи до підготовки вже не відповідають викликам інформаційного суспільства, глобалізації та швидких технологічних змін. Серед концептуальних ідей оновлення змісту психолого-педагогічного складника підготовки магістрів було визначено наступні:

Компетентісний підхід уможливорює перенесення акценту підготовки з набуття відповідних знань і умінь на розвиток інтегрованих компетентностей, що не тільки сприяють формуванню знань умінь, навичок, особистісних якостей, а й здатності застосовувати їх у практичній діяльності. Оволодіння ключовими компетенціями є провідним завданням сучасної педагогічної науки і практики. Професійні компетенції – це складники поліструктурного багатofункціонального соціально-психологічного феномена – професійні компетентності. Компетентісний підхід є інтеграцію змісту й технологій реалізації загальнонаукового та процесуально-діяльнісного компонентів підготовки з метою формування певних компетенцій майбутніх педагогів, що сприяють їхній швидкій адаптації й успішній професійно-педагогічній діяльності та розв'язанню професійних завдань упродовж усього життя. «З-поміж найвагоміших фахових компетентностей педагога в науковому дискурсі виокремлюються, як-от: педагогічна, психологічна, методична, мовно-комунікативна, іншомовна, цифрова, інформаційна, предметна, полікультурна, соціальна тощо, а також педагогічна майстерність, педагогічна культура тощо» [8, с. 285].

Поліфункціональна структура професійно педагогічної компетентності викладача закладу вищої освіти уможливорює перспективи його особистісно-професійного саморозвитку як лідера, творця, дослідника, проєктувальника й організатора навчально-пізнавальної та самостійної роботи студентів, тобто менеджера освітнього процесу. Це спрямовує процес психолого-педагогічної підготовки магістрів на розвиток здатності до креативності, критичного мислення, творчості у вирішенні педагогічних задач і саморозвитку.

Орієнтація на інтегрованість і міждисциплінарність сприяє розвитку цілісного фахового світогляду майбутніх викладачів, допомагає зорієнтувати магістрів на розуміння взаємозв'язку психолого-педагогічних закономірностей розвитку особистості з філософією освіти, психологією, дидактикою, методикою викладання конкретних предметів, інформаційними технологіями у вимірах етико-орієнтованого, націотворчого та євроінтеграційного спрямування освітнього процесу.

Практико-орієнтованість змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів передбачає максимальне наближення до реальних умов освітнього процесу у педагогічних закладах вищої освіти. Потребує збільшення обсягу практичної діяльності магістрів: педагогічної практики в освітніх закладах, тренінгів, воркшопів, майстер-класів, педагогічних майстерень, інтерактивних технологій, в основі яких взаємодія всіх учасників процесу навчання. Навчання має бути побудовано на стратегіях діалогу (полілогу), що виступають не просто як акт спілкування між людьми, а й як психологічна, духовна комунікація. У діалозі (полілозі) інтелектуальні позиції учасників навчання доповнюють одна одну й утворюють ціле, котре не можна звести до простої суми складників. В інтерактивному навчанні діалог будується на суб'єкт-суб'єктній позиції, спрямовуючи процес навчання на активну взаємодію всіх його учасників. Інтерактивне навчання змінює вектор освітнього процесу з підходу, заснованого на знаннях, на практико-орієнтований підхід щодо результатів навчання – не від теорії до практики, а від формування нового досвіду до його теоретичного осмислення в ході його практичного використання.

Орієнтація магістерської підготовки на цифровізацію освітнього простору та використання інноваційних педагогічних технологій. Зміст підготовки має включати технології вивчення основ онлайн-навчання, медіаграмотності, кібербезпеки, методики володіння цифровими інструментами, ознайомлення з платформами для дистанційного навчання, методики роботи зі штучним інтелектом в освітньому процесі тощо. Постійний розвиток інформаційних технологій дозволяє майбутнім викладачам отримувати нові знання й набувати професійних компетентностей.

Персоналізація та індивідуалізація: Освітній процес має бути гнучким, урахувати індивідуальні потреби, інтереси та темп навчання студентів. Це може бути реалізовано через вибіркові курси, індивідуальні освітні траєкторії, тьюторство та менторство.

Посилення психологічного складника за рахунок поглибленого вивчення вікової й педагогічної психології з акцентом на сучасні теорії розвитку особистості; психології мотивації, когнітивних процесів, освітнього середовища, групової динаміки, інклюзивного навчання, конфліктології, основи психологічного консультування та підтримки студентів тощо. Тренінги самоконтролю, комунікативний тренінг, гештаттерапія (Р.Перлс), групова терапія (К. Роджерс), психодрама (Дж. Морено), тренінг соціальних навичок тощо.

Окрім професійних навичок, важливо *розвивати «м'які навички» (soft skills)*, як-от: командна робота, комунікативність, стресостійкість, лідерство, адаптивність, діалогічність у спілкуванні, критичність мислення, креативність, емоційний інтелект, емпатія, самоорганізація, чемність, ввічливість, дружелюбність тощо. Ці особистісні здібності дозволяють ефективно взаємодіяти з іншими людьми та адаптуватися до різних ситуацій. Вони є рівноцінними до «твердих» професійних навичок (hard skills). Soft skills допомагають

майбутнім викладачам налагодити зв'язок зі студентською аудиторією, педагогічним колективом, партнерами, коректно спілкуватися і висловлювати думку, достойно презентувати себе і свою роботу тощо. Найефективніші форми і методи розвитку м'яких навичок – групові або індивідуальні курси, тренінги, інтерактивні технології, що дозволяють магістрам у стислі терміни прокачати свої soft skills.

З-поміж основних проблем, які необхідно вирішувати у змістовому складнику психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів у педагогічних закладах на магістерському освітньому рівні, є наступні: у змісті психолого-педагогічної підготовки панує застарілий теоретичний матеріал, заснований здебільшого на російських джерелах ще радянських часів, що потребує оновлення змісту психолого-педагогічних дисциплін за рахунок дерусифікації, а також пошуку нових науково-методичних джерел, зокрема й досліджень зарубіжного досвіду педагогічної теорії і практики; зміст психолого-педагогічних дисциплін не повною мірою відображає специфіку майбутньої професійної діяльності; викладачі у своїй діяльності застосовують застаріле навчально-методичне забезпечення; констатовано дискретність електронних видань із психолого-педагогічних дисциплін; у більшості навчальних програм дисциплін психолого-педагогічного спрямування спостерігається відсутність міжпредметних зв'язків; недостатньо враховано у програмах завдання Концепції Нової української школи, що необхідно подолати шляхом упровадження відповідних дисциплін, видів практики тощо.

Висновки з даного дослідження. Упровадження розробленої концепції оновлення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів у педагогічних закладах вищої освіти на компетентнісних засадах дозволить підготувати майбутніх викладачів, які: володіють глибокими психолого-педагогічними знаннями та вміннями; сформованою психолого-педагогічною компетентністю, що є системним проявом професіоналізму викладачів, здатних ефективно використовувати знання та сучасні освітні технології у вирішенні педагогічних задач, що сприятиме вдосконаленню освітнього процесу у напрямі його інтенсивності, інтегрованості, практичної спрямованості; критично мислять, володіють потужним творчим потенціалом, готові до впровадження інновацій, мають високий рівень розвитку soft skills, прагнуть неперервного професійного розвитку та самоосвіти, відповідають вимогам сучасного ринку праці та викликам освітнього середовища.

Перспективи подальших розвідок з окресленої проблеми. Ця концепція є лише загальним напрямом. Конкретний зміст, методи та форми реалізації необхідно у подальшому деталізувати та адаптувати до специфіки кожного педагогічного закладу вищої освіти з урахуванням його кадрового потенціалу, матеріально-технічної бази та регіональних потреб.

Список використаних джерел

1. Вовк М., Грищенко Ю., Соломаха С. Зміст психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів у закладах фахової передвищої і вищої педагогічної освіти України. *Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»*. 2024. Т. 1, вип. 9. С. 43–54. DOI: [https://doi.org/10.35387/ucj.1\(9\).2024.0003](https://doi.org/10.35387/ucj.1(9).2024.0003)
2. Державний стандарт базової середньої освіти: Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898. 471 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
3. Державний стандарт профільної освіти: Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 25.07.2024 № 851. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-p#Text>
4. Закон України «Про освіту» поточна редакція від 22.09.2025 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
5. Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
6. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 р. № 463 IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
7. Концепція розвитку педагогічної освіти в Україні. 2018. URL: <file:///C:/Users/ASUS/Downloads/661680c50e562217664455.pdf>
8. Педагогічна освіта в Україні: теорія і практика : словник / уклад.: М. П. Вовк, Ю. В. Грищенко, С. О. Соломаха, Н. О. Філіпчук, С. В. Ходаківська ; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 328 с.
9. Побоча Т. Д. Концептуальні підходи до визначення поняття «зміст освіти» в історико-педагогічній ретроспективі. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 12, т. 2. С. 21–25. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085.2019.12-2.04>
10. Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» : наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.03.2021 р. № 610. 18 с. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vykladach-zakladu-vyshchoi-osvity1466>
11. Стандарт вищої освіти. Другий (магістерський) рівень, галузь знань – 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність – 011 Освітні, педагогічні науки. Київ : МОН України, 2021. 15 с.

References

1. Vovk, M., Hryshchenko, Yu., & Solomakha, S. (2024). Zmist psykholoho-pedahohichnoi pidhotovky maibutnikh pedahohiv u zakladakh fakhovoї predvyshchoї i vyshchoї pedahohichnoi osvity Ukrainy [The content of psychological and pedagogical training of future teachers in institutions of professional pre-higher and higher pedagogical education in Ukraine]. *Visnyk kafedry YuNESKO «Nepervna profesiina osvita XXI stolittia» [Bulletin of the UNESCO Department "Continuing Professional Education of the 21st Century"]*, 1, 9, 43–54. DOI: [https://doi.org/10.35387/ucj.1\(9\).2024.0003](https://doi.org/10.35387/ucj.1(9).2024.0003) [in Ukrainian].
2. Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity: Pro deiaki pytannia derzhavnykh standartiv povnoi zahalnoi serednoi osvity [State Standard of Basic Secondary Education: On Some Issues of State Standards of Complete General Secondary Education]: zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30.09.2020 r. № 898. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
3. Derzhavnyi standart profilnoi osvity: Pro deiaki pytannia derzhavnykh standartiv povnoi zahalnoi serednoi osvity [State Standard of Specialized Education: On Some Issues of State Standards of Complete General Secondary Education]: zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 25.07.2024 № 851. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-p#Text> [in Ukrainian].
4. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine "On Education"]: potochna redaktsiia vid 22.09.2025 r. № 2145-VIII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
5. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» [Law of Ukraine "On Higher Education"] vid 1 lypnia 2014 r. № 1556-VII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].
6. Zakon Ukrainy «Pro povnu zahalnu seredniu osvitu» [Law of Ukraine "On Complete General Secondary Education"] vid 16. 01. 2020 r. № 463 IX. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> [in Ukrainian].
7. Kontseptsiiia rozvytku pedahohichnoi osvity v Ukraini [Concept of development of pedagogical education in Ukraine]. (2018). Retrieved from <file:///C:/Users/ASUS/Downloads/661680c50e562217664455.pdf> [in Ukrainian].
8. Vovk, M. P., Hryshchenko, Yu. V., Solomakha, S. O., Filipchuk, N. O., & Khodakivska, S. V. (Comps.). (2021). Pedahohichna osvita v Ukraini: teoriia i praktyka [Teacher education in Ukraine: theory and practice]: slovnyk. Instytut pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh imeni Ivana Ziazuna NAPN Ukrainy. Kropyvnytskyi: Imeks-LTD [in Ukrainian].
9. Pobocha, T. D. (2019). Kontseptualni pidkhody do vyznachennia poniattia «zmist osvity» v istoriko-pedahohichnii retrospektyvi [Conceptual approaches to defining the concept of "educational content" in a historical and pedagogical retrospective]. *Innovatsiina pedahohika [Innovative pedagogy]*, 12, 2, 21–25. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085.2019.12-2.04> [in Ukrainian].
10. Profesiynii standart na hrupu profesii «Vykkladachi zakladiv vyshchoi osvity» [Professional standard for the group of professions "Teachers of higher education institutions"]: nakaz Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy vid 23.03. 2021r. № 610. 18 s. Retrieved from <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vykladach-zakladu-vyshchoi-osvity1466> [in Ukrainian].
11. Standart vyshchoi osvity. Druhyi (mahisterskyi) riven, haluz znan – 01 Osvita/ Pedahohika, spetsialnist – 011 Osvitni, pedahohichni nauky [Higher education standard. Second (master's) level, field of knowledge – 01 Education/Pedagogy, specialty – 011 Educational, pedagogical sciences]. (2021). Kyiv: MON Ukrainy [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 21.10.2025